

Brončani ulomak antičkog portreta ili statue s Gromila iz Šipova na Plivi

Veljko Paškvalin
Sarajevo

Obilazeći svojevremeno muzeje po Bosni i Hercegovini kao i arheološke zbirke u franjevačkim samostanima, posjetio sam i Arheološku zbirku Franjevačkog samostana u Jajcu. Tada sam primijetio među eksponatima izuzetan brončani ulomak antičkog portreta ili pak, statue (Sl. 1), vjerojatno visokog rimskog dostojanstvenika nađenog na lokalitetu Gromile ili s mjesta odakle potječe i počasna fragmentarna baza Kaja Minicija Fundana (Sl. 1,2.)¹.

S obzirom na ovu arheološku činjenicu i druge, isto tako značajne arheološke nalaze s ove urbane aglomeracije², odlučio sam ovaj brončani dio portreta ili statue objaviti. Sudeći, dakle, prema tim arheološkim okolnostima nalaza na položaju Gromila i šire u Šipovu na Plivi, pokušao bih ga pripisati od ranije već dobro poznatoj počasnoj bazi (Sl. 2), koju su rimski građani Baloie (Šipovo) podigli vjerojatno patronu svoga grada Kaju Miniciju Fundanu, za što posjedujemo ozbiljne arheološke dokaze, posebno potkoljenice statue³.

Antički brončani ulomak portreta ili statue s Gromila iz Šipova na Plivi (Sl. 1), predstavlja čovjeka visokog čela i bez kose, te punih obraza. Ispod blaže naglašenih obrva su široko otvorene oči s kapcima bez zjenica, nešto duži i puniji nos, što sve skupa licu daje buljav izgled, a s nešto koso zatvorenim ustima, ističe se donja usna, koja prelazi u špicastu bradu, a ona u vidljiv ostatak ili trag vrata poprsja ili pak statue.

Tako bismo prema ovom opisu, imali čovjeka srednje dobi sa nešto oblijom glavom, sigurno uglednog rimskog patrona grada-municipija Baloie-Šipova na Plivi, koji bi pripadao antičkoj portretnoj umjetnosti doba realizma⁴.

Sačuvanost brončanog fragmenta iznosi 0,26 x 0,17 m (Sl. 1).

¹ Povod je u velikim pripremama za jubilarnu 100-godišnju proslavu osnutka Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine u Sarajevu. Balvanović/Tulić 1998, 79-90. O svemu tome vidi kod AL BIH, 1988; Škegro 2001; Dautović/Lalević 2000. U tim organiziranim arheološkim akcijama na terenu, pa i u ovoj u Jajcu (1977.), učestvovala je gospoda Marija Sever, fotograf Zemaljskog muzeja u Sarajevu.

² Bojanovski 1988, 287-292.

³ Sergejevski 1926, 155, Sl. 1; Bojanovski 1988, 290; Bojanovski 1974a, 354, Tab.7.

⁴ Cambi 1987, 45-60; u istom kataloškom djelu, br. 84, glava muškarca; Popović 1987.

Sl.1 Brončani ulomak antičkog portreta ili statue s položaja Gromile iz Šipova

C(aio) MINICIO
 L(ucii) FILIO PAP(iria)
 FUNDANO VII
 VIR(o) EPVLONUM TRIB(un)o
 LEG(ionis) VII (=XII) FLVMINATAE
 QUESTORI TRIBVNO
 /pl/ EBIS PRAETORI LEG(ato)
 /legionis XV A/POLLINARIS
 /ANTONIN(iannae)?/ PIAE
 /fidelis.....c/VR/atori...

Sl. 2 Ulomak počasne baze C Minicija Fundana s položaja Gromila iz Šipova

Ovaj brončani ulomak s Gromila iz Šipova na Plivi (Sl. 1), gdje se, također, našao i veći dio počasne baze Kaja Minicija Fundana (Sl. 2), u kontekstu njegova kulturno-povijesnog izučavanja u krajevima rimske provincije Dalmacije, naročito u portretistici, predstavlja značajan nalaz. Također, zna

čajni su, u tom pogledu i drugi arheološki nalazi, posebno kad je u pitanju izučavanje rimskih puteva, Tab. Peut. V. 2 (Via Salona-Servitium), na kojoj se spominje putna stanica (mansio Baloie)⁵ ili kod Rav. IV, 19, p. 57.⁶, čiju ubikaciju stavlja, upravo naš istaknuti istraživač I. Bojanovski na položaj Gromila u Šipovo (mun. Baloie)⁷. U tom kontekstu su, isto tako, u kulturno-povijesnom pogledu, veoma važni i nalazi kulturnog⁸ i gospodarskog karaktera⁹, na osnovi kojih se mogu izučavati i drugi aspekti u kulturno-povijesnom razvoju grada i njegove prošlosti¹⁰.

Zanimljivo je istaknuti da pored Tab. Peut. i Rav., osim naziva putne stanice – *mansio Baloie* (Šipovo), ne nalazimo na natpisima iz Šipova, pa ni na počasnoj bazi (Sl. 2) naziv ili ime municipija, osim na fragmentu ulomka natpisa: "... L(ocus) D(atus) D(ecurionum) D(ecreto)..." koji svjedoči o postojanju upravo, tog municipija kojeg spominju tabule kao *mansio*, a ne kao *muni(cipium) Baloie*, bez sačuvanosti imena grada¹¹. Stoga je, s obzirom na oštećenje donjeg dijela počasne baze (Sl.2) moguće pretpostaviti da je tom odlomljenošću nestao u naziv imena municipija na Plivi, pa bi nedostatna arheološka istraženost mogla biti ozbiljni razlog našem slabom poznavanju ovog značajnog ilirsko-rimskog naselja na položaju Gromila u Šipovu na Plivi. Na tu arheološku činjenicu, u smislu istraživanja, upućivali bi stariji i mlađi arheolozi, istraživači ovih prostora, pa bi jedni najprije na Gromilama locirali vojni logor (castrum), da bi se kasnije samo manjim istraživanjem utvrdilo prethistorijsko i urbano rimsko naselje s ostacima temelja urbane arhitekture¹². Tako bi počasna baza Kaja Minicija Fundana (Sl. 2) te nalaz brončanog ulomka portreta ili statue (Sl. 1), upravo svjedočilo da je ovaj prostor urbano središte municipija Baloie, a nalaz brončanog ulomka potkoljenice sastavni dio Fundanovog kipa, koji se nalazio na počasnoj bazi njemu podignutoj u čast¹³. Nakon toga došlo je do većeg naučnog interesa u smislu izučavanja ovog kraja u rimsko doba, posebno u ispitivanju rimskih cesta tragajući za *mansio Baloie*, odnosno za njen *urbs* ili *municipium Baloie* (Šipovo)¹⁴.

Uz sve do sad rečeno o značajnom nalazu brončanog portreta (Sl. 1) potrebno je pokušati otkriti kojem povijesnom razdoblju rimske, odnosno antičke portretistike, pripada lik koji je dio kipa Kaja Minicija Fundana. Naime, kakve bi to trebale biti ili izgledati likovne crte, koje bi na portretu upućivale na određeni kulturno-povijesni period rimskog razdoblja kod nas.

⁵ Bojanovski 1974, 108-110. Bojanovski u: ALBiH, I. 151 i d.

⁶ Bojanovski 1974, 108; Bojanovski u: ALBiH I, 157.

⁷ Bojanovski 1974, 108; Bojanovski 1974a, 347-369; Bojanovski u: ALBiH I, s.v. Baloie, 157.

⁸ Sergejevski 1930, 157-167; Paškvalin 1963, 127-153; Imamović 1977; Bojanovski 1988, 288.

⁹ Škegro 1999, 123-126.

¹⁰ Cambi 1982, 91-109; Bojanovski 1988, 287-292.

¹¹ Bojanovski 1988, 287 i d.

¹² Bojanovski 1974, 108; Bojanovski 1988, 288 i d.

¹³ Sergejevski 1926, 155, Sl. 1; Bojanovski 1974a, 354, Tab. 6, bilj.27.

¹⁴ Bojanovski 1974, 108-110.

Prvo moramo konstatirati da smo arheološki utvrdili da se radi o brončanom kipu (Sl. 1) ili statui, koja se našla na lokalitetu, gdje i počasna baza Kaja Minicija Fundana (Sl. 2)¹⁵. To će reći da zajedno pripadaju istom arheološkom objektu-kipu, pa su, s obzirom na vremenski nastanak konfrontabilni, odnosno istovremeni. Prema tome, taj se kulturno-povijesni događaj podizanja počasne baze s natpisom i statuom u počast zapovjednika legija i konzula, Kaju Miniciju Fundanu, mogao dogoditi 107. g. poslije Krista, u povodu sa izgradnjom naselja ili najvjerojatnije njegovog podizanja na rang municipija u doba cara Hadrijana (117-138)¹⁶. Moguće je da je to bilo u njegovo vrijeme putovanja po Dalmaciji u doba nešto prije 124/125. g. poslije Krista kad je Fundano postao prokonzul za Aziju, a u to vrijeme je i leg. XV Apollinaris, bila već prebačena s Dunava na Orijent¹⁷.

Općenito, gledajući arheološko-povijesna ispitivanja na prelomni događaj u razvitku gradske aglomeracije na položaju Gromila u Šipovu na Plivi, može se s velikom sigurnošću tvrditi da se dogodio početkom 2. st. poslije Krista, kad je na Gromilama bila postavljena počasna natpisna baza s kipom Kaja Minicija Fundana 107. g. poslije Krista¹⁸. To bi, onda, konfrontiralo povijesnom razdoblju julijsko-hadrijanske epohe, čiji je portret svoju opću početnu inspiraciju i poticaj kroz desetljeća dobivao iz helenističke kulture, razvijajući, također, i svoj vlastiti umjetnički likovni izraz rimskog realizma¹⁹.

Tako bismo izvjesnu konfrontabilnost ili analognost primjećivali na glavi portreta od mramora starijeg čovjeka iz Kurbinova kod Resna²⁰. Naime, tu likovnu sličnost vidjeli bismo u tome što Fundanova glava (Sl. 1), kao i glava starijeg čovjeka od mramora iz Kurbinova, Makedonija, nema kosu, što bi u rimskoj ili antičkoj portretistici predstavljalo rijetkost²¹. U tome kontekstu i druge likovne karakteristike na licima glava ovih portreta, iako jedan od bronce (Sl. 1), a drugi od mramora, čine posebnost ili individualnost osoba i približavaju ih istinskom realizmu²².

Dajući na ovaj način likovni opis ili izgled portreta Kaja Minicija Fundana (Sl. 1), pruža se svestranija mogućnost ispitivanja antičkog portreta historijskog razdoblja julijsko-hadrijanske epohe, kada datiramo i naš brončani fragment portreta ili kipa²³.

Postavlja se pitanje problematike importa i umjetničkog dometa domaćih radionica u rimskoj provinciji Dalmaciji, pa i šire u antičkom svijetu.

¹⁵ Bojanovski 1988, 290; Bojanovski 1974a, 354, Tab. 6.

¹⁶ Segejevski 1926, 155-158;

¹⁷ Bojanovski, 1974, 109-110; Bojanovski 1988, 289-292.

¹⁸ Sergejevski 1926, 155-158; Bojanovski 1988, 299.

¹⁹ Cambi 1987, 45 i d. Popović 1987, br. 84.

²⁰ Popović 1987, br. 84.

²¹ Vidi: Antički portret 1987; primjetiti da je na glavama portreta brončanih ili u kamenu od mramora, nema glava s kosama, što vjerojatno govori o jednom detalju koji ukazuje na antički smjer, doba realizma

²² Paškvalin u: ALBiH, I, s.v. Umjetnost doba rimskog carstva (skulptura), 178-179; Cambi 1987, 45 i d.

²³ Sergejevski 1926, 155-158; Bojanovski 1988, 289 i d.

Teško je sada to sve u cijelosti sagledati, pa ćemo se samo nakratko osvrnuti na eventualnu proizvodnju rimskih radionica željeza, odnosno metala kao najbližih u kraju Japre²⁴ i područja Srebrenice (Sase)²⁵, te u Italiji u Capui, najpoznatijim radionicama²⁶.

Od brončanih antičkih figura koje ubrajamo u skulpturu, nešto su zapaženije statuete božanstava, među njima statueta trubača (tubicen), te manja figura komičara²⁷, dok bi manja grupa brončanih ulomaka, odgovarala brončanim statuama. U ovu drugu grupu brončanih arheoloških nalaza, uz fragment brončanog portreta Fundana (Sl. 1) s Gromila iz Šipova, u izložbenoj zbirci „Bosna i Hercegovina u rimsko doba“ čuva brončanu ruku, sigurno visokog rimskog građanina iz Duvna ili brončani prst iz antičke col. Domaviae, Gradine (Srebrenica)²⁸ uzevši i kao viši umjetnički nivo kultnu ruku boga Sabazija²⁹.

Koliko su brončane kultne statuete grčko-rimskih božanstava nađenih u unutrašnjim predjelima rimske provincije Dalmacije produkt domaćih radionica u kraju Japre ili Sasa (Domavia), teško je pretpostaviti, a još teže tvrditi. Naime, veća je vjerojatnoća da su radionice u rimskoj Domaviji (Sase-Srebrenica) bile poznatije u izradi nešto kvalitetnijih umjetničkih djela, kao što je, može se to reći, brončana ruka boga Sabazija³⁰. Međutim, to se ne bi moglo reći za portret Kaja Minicija Fundana (Sl. 1) sa Gromila iz Šipova, te ruke brončanog kipa iz Duvna s Crkvine i brončanog prsta statue iz Domavije-Srebrenice, već da mogu biti samo rezultat proizvoda italskih radionica iz Capue i Rima³¹, a ne onih iz Srebrenice i Japre, jer nam se čini da bi bilo možda dosta rano, očekivati razvoj i dolazak tako vrsnih majstora u osvojeni Ilirik³².

Ti brončani proizvodi ili djela antičke umjetnosti stizali su u naše krajeve i u rimsku provinciju Dalmaciju najviše morskim putem i to iz poznatih italskih liveno-brončanih radionica, koje su radile pod utjecajem helenističke umjetnosti. Među njima su najpoznatija već spomenuta mjesta Capua i Rim³³. Njihova umjetnička djela kao import išla su sjevernim krajevima Italije iz poznate luke Akvileje³⁴, moguće i kopnom u Sisak (Siscia), pa dalje u sjeverna područja provincije Dalmacije i Podunavlja³⁵. Iz Akvileje bio je, dalje, otvoren put morem u Salonu (Solin), pa unutrašnjošću provincije Dal-

²⁴ Škegro 1999, 122; Paškvalin 1969, 156-168.

²⁵ Škegro 1999, 122; Paškvalin, u ALBiH I, 178-179.

²⁶ Mano-Zisi 1969, 21-25; Paškvalin u ALBiH I, 178.

²⁷ Paškvalin u ALBiH I, 178. Pod literaturom je unesena sva relevantna problematika;

²⁸ Paškvalin u ALBiH I, 178-179.

²⁹ Paškvalin 1961, 203-209.

³⁰ Paškvalin 1961, 203-209; Popović i dr. 1960, 11-14, 21-25, 33-36.

³¹ Patsch 1904, 47; Mano-Zisi 1960, 21; Veličković 1960, 33 i d.; Paškvalin u ALBiH I, 178-179.

³² Mano-Zisi 1960, 21-25; Bojanovski 1974, 55 i d;

³³ Mano-Zisi 1969, 21 i d.; Paškvalin, u ALBiH I, 78-79.

³⁴ Mano-Zisi 1969, 21 i d.; Veličković 1969, 33 i d.; Bojanovski u ALBiH I, 51 i d.;

³⁵ Paškvalin, u ALBiH I, 78-79; Bojanovski u ALBiH I, 51 i d.; Škegro 1999, 275 i d.; Mano-Zisi 1969, 21 i d.

macije ma sjever, te opet u Podunavlje³⁶. Pored ovih puteva trgovine treba također spomenuti i najstariji importni put morem i rijekom Neretvom do Narone (Vid kod Metkovića), pa dalje unutrašnjošću Dalmacije u Podunavlje, poznat još u doba helenizma i ranije³⁷.

Gledajući, međutim, na antičko rudarstvo i njegovu razvijenost u metalurgiji toga doba 1. i 2. st. poslije Krista u izradi brončanih umjetničkih djela, kulturnih figura, portreta i kipova, nismo u tom kontekstu sigurni da li su spomenute radionice na području Japre i Srebrenice mogle doseći tako veliki umjetnički nivo u rimskoj umjetnosti. U tom pogledu, čini se da pouzdan dokaz nalazimo u kulturnoj ruci boga Sabazija (Srebrenica). Naime, predstavljala bi radionicu izvrsnog majstora, a datira se u 3. st. poslije Krista³⁸. Stoga bi i brončani ulomak portreta Kaja Minicija Fundana (Sl. 1), brončane ruke iz Duvna (Crkvina), te brončani prst kipa iz Domavije, bili prije uvoz italskih radionica ili nekih bližih granicama rimske Dalmacije³⁹, nego produkti majstora radionice Japre i Srebrenice (Domavije)⁴⁰. Tako bismo već s početka 2. st. poslije Krista, u centru urbanog naselja imali importirani kip pokrovitelju municipija Baloie, Kaju Miniciju Fundanu.

S tog aspekta predstavljao bi značajan arheološko-povijesni nalaz, u smislu izučavanja antičke kulturne baštine, posebno njezine umjetnosti iz razdoblja julijsko-hadrijanske epohe u našim krajevima⁴¹.

I na kraju s obzirom na nalaz dijela počasne baze Kaja Minicija Fundana (Sl. 2)⁴² moglo se vrlo lako, prije ili poslije, očekivati da će se u krugu nalaza počasne baze naći pokoji ulomak Fundanova kipa, kao što je slučaj s ulomkom portreta (Sl. 1) i potkoljenice.⁴³ Vjerovatnoća nalaza ostalih dijelova kipa ili Fundanove statue bila bi dosta pouzdana, kad bi se počeo arheološki sistematski istraživati prostor položaja Gromila, odnosno mjesto arheološkog nalaza počasne baze, portreta (Sl. 1) i dokoljenice⁴⁴.

To bi trebao biti dobro organizirani arheološki pothvat koji bi, prema dosadašnjim skromnim rezultatima ispitivanja, dao značajnije kulturno-povijesne rezultate ovog kraja iz naše rimske prošlosti⁴⁵.

³⁶ Mano-Zisi 1969, 21 i d.; Paškvalin u ALBiH, I, 178-179; Bojanovski 1974, 132, 246, 49; Škegro 1999, 301.

³⁷ Mano-Zisi 1969, 21 i d.; Bojanovski 1988, 116 i d.

³⁸ Paškvalin 1961, 203-209; Paškvalin u ALBiH I, 178.

³⁹ Škegro 1999, 122; Mano-Zisi 1969, 21 i d.

⁴⁰ Cambi 1987, 45-59.

⁴¹ Cambi 1987, 45-59; Bojanovski 1988, 287-292;

⁴² Sergejevski 1926, 155-158; Bojanovski 1988, 287-292.

⁴³ Bojanovski 1974a, 354; Bojanovski 1988, 289.

⁴⁴ Bojanovski 1988, 289. Vidi bilješku 14.

⁴⁵ Bojanovski 1974, s. v. Baloie, 107, 108-110, 127; Bojanovski u ALBiH, I, s. v. saobraćaj, B, Doba rimske vladavine, 151, i d.

Zaključna razmatranja

Na osnovi iznesenog o arheološkom nalazu brončanog ulomka portreta ili kipa s podnožja Gromila u Šipovu na Plivi moguće je dati više zaključnih pretpostavki o spomenutom arheološkom nalazu čuvanom u Arheološkoj zbirci Franjevačkog samostana u Jajcu (Sl. 1), uz veličinu ulomka 0,26 x 017 m.

Uz brojne druge arheološke nalaze i povijesne izvore ovaj brončani fragment portreta sa Gromila (Sl. 1), gdje je i nađen i veći dio počanse baze (Sl. 2) Kaja Minicija Fundana, za arheološko-povijesna istraživanja Šipova na Plivi predstavlja značajan arheološki nalaz, naročito u ispitivanju antičkog portreta iz doba rimskog realizma.

S obzirom na arheološki nalaz brončane podkoljenice statue, nađene na istom položaju gdje je nađena i počasna baza Kaja Minicija Fundana, svjedoči o kipu kao o počasnom zajedničkom spomeniku građana municipija Baloie, koji su postavili kad je putna stanica Baloie 107. godine poslije Krista dobila status municipija, ili u doba cara Hadrijana (124-125).

Uz ovo treba konstatirati da je municipij Baloie dobilo ime po putnoj stanici mansio Baloiem jes se sigurno nalazila uz položaj Gromila, odnosno uz castrum na kojem mjestu se po odlasku rimske vojske počelo razvijati urbano naselje pod imenom municipium Baloie, a ne kao mansio koji je i dalje ostao služiti razvoju istoimenog grada,

Važno je, uz kratko izneseni likovni opis glave lica kaja minicija Fundana, konstatirati da ono pokazuje veliku posebnost u individualnosti osobe, što ga u tom pogledu, otvara prema istinskom ili pravom realizmu doba Hadrijana.

Uz zaključna razmatranja, potrebno je još spomenuti da su brončana antička djela umjetnosti stizala u krajeve rimske provincije Dalmacije najvećim dijelom morskim putem i to iz poznatih italskih radionica, pod jačim utjecajima helenističke umjetnosti. Centri su Capua i Rim.

Umjetnička djela stizala su sjevernim dijelom Italije preko Akvileje, kopnom, Aquileja–Siscia u Panoniju i Podunavlje. Morem Aquileia–Salona, pa unutrašnjošću Dalmacijom u Panoniju i opet Podunavlje. I odavno poznati pravac morem i rijekom Neretvom do Narone, pa opet cestovnim pravcem u Panoniju i Podunavlje.

Gledajući, na kraju, antičko rudarstvo i njegovu metaluršku razvijenost početkom 2. st. poslije Krista kada se datiraju dijelovi brončanog kipa Kaja Minicija Fundana (Sl. 1) i podkoljenica, koje su djelo italskih radionica (Capua), koje su djelovale pod utjecajem kulture helenizma, nego domaćih radionica u kraju Japre i Srebrenice (Domavia), jer čini se, da u to vrijeme radionice Srebrenice i Japre nisu još bile dosegle taj umjetnički nivo ili dom met izrade. Može se zaključiti da kiparska djelatnost bronzene u umjetničkom djelu statue iz početka 2. st. poslije Krista (Sl. 2) pripada u šire povijesno razdoblje julijsko-hadrijanske vladavine, kao pouzdan import najbližih antičko-italskih radionica Capue i Rima.

Međutim, ipak se ne smije ispustiti iz vida mogućnost da je u to doba Rimskog Carstva, ovaj brončani ulomak portreta (Sl. 1) mogao u sjeverna područja provincije Dalmacije, stići i drugim putem u municipij Baloie (Šipovo) iz susjednih istočnih provincija, kao što su Dacija i Makedonija.

Summary

Bronze fragment of antique portrait or sculpture from Gromile in Šipovo, on Pliva river

On the basis of the presented material on the archaeological finding of the bronze fragment of the antique portrait or sculpture from Gromile site in Šipovo on Pliva, it is possible to give several conclusion hypotheses about mentioned archaeological object which is kept in the Archaeological collection of the Franciscan monastery of Jajce. Size of the fragment is 0.26 x 0.17m.

With a numerous archaeological findings and historical sources, this bronze fragment which have been found on the place where it was earlier discovered bigger fragment of the honoured monument basis of Caius Minicius Fundanus, represents very important archaeological find for the archaeological and historical researching of the Šipovo, and widely for the exploration of antique portrait in a period of Roman realism.

In relation to finding of bronze lower leg of the statue, discovered on the same position where was placed honorary base monument of Caius Minicius Fundanus, testifies about sculpture as a monument of the all citizens of municipium Baloie, who erected it when road station of Baloie, received status of Municipium, at 107 AD or at the time of emperor Hadrian (124-125).

Within this, it has to be ascertained that *municipium Baloie* was named after road station *mansio Baloie*, because it was surely places near site of Gromile, more exactly by castrum where, after moving the roman army, was developed an urban settlement. This urban settlement continue to develop under name of Municipium Baloie, and not as *mansio* which have stayed to serve to this centre. With a short art description of the head and face of Caius Minicius Fundanus, is important to state that it shows great personal individuality, which opens it to the truly and real realism in period of Emperor Hadrian.

With a final conclusions it is necessary to mention that antique bronze art works, were imported to the Roman Province of Dalmatia by sea from the famous italic workshops, under the great influence of Hellenistic art. Those centres were Capua and Rome.

Artworks were transported across the northern part of Italy, from Aquilea, by land via road then Aquilea- Siscia to Panonia and Danube Basin. By sea, from Aquilea to Salona and then by land roads of Dalmatia to Panonia and again to Danube Basin. And with a third, well known direction, by sea and river Neretva to Naron, and then by land roads to Panonia and Danube Basin.

Observing the antique mining and its metal production development in the beginning of 2. century A.D. when are dated parts of the bronze sculpture of Caius Minicius Fundanus (Fig.1) and lower legs, which are more product of italic workshops (Capua), influenced by Hellenistic culture, then the local workshops from the area of Japra and Srebrenica (Domavia). It seems that in that time, domestic workshops did not reach this art and work level. According to that bronze sculpture work of this statue, from the beginning of the 2. century A.D. belongs to the wider historical period of Iulian- Hadrian rule, as a import of closest antique italic workshops of Capua and Rome.

Also, we can not lose from the sight the possibility that in this period, the bronze fragment of portrait could have been imported to Municipium Baloie also from the neighbouring eastern provinces of Dacia and Macedonia.

Literatura

Skraćenice

ALBiH- Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine, Sarajevo

ARR- Arheološki radovi i rasprave JAZU, Zagreb

GCBI ANUBiH- Godišnjak Centra za balkanološka ispitivanja Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo

GZM- Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, Sarajevo

GZM-n.s. A- Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, Nova serija, Arheologija Sarajevo

HM- Hrvatska misao. Časopis za umjetnost i znanost. Matica Hrvatska, Sarajevo

HIP- Hrvatski institut za povijest, Zagreb

Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine, Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo 1988.

Bojanovski, I. 1974, Dolabelin sistem cesta u rimskoj provinciji Dalmaciji, Djela ANUBiH, 42, CBI, 2, Sarajevo 1974.

Bojanovski, I. 1974a, Baloie – rimski municipij u Šipovu na Plivi, ARR, VII, 347-369, Tab.1-8, Zagreb, 1974.

Bojanovski, I. 1988, Bosna i Hercegovina u antičko doba. ANUBiH, Djela ANUBiH,66, CBI, 6, Sarajevo 1988.

- Balvanović, B. / Tulić, N.* 1998, Dr. Veljko Paškvalin, arheolog, HM, II/78, Sarajevo 1998.
- Cambi, N.* 1982, Sarkofag iz Šipova, Godišnjak CBI, ANUBiH, XX/18, Sarajevo, 1982.
- Cambi, N.* 1987, Antički portret u Jugoslaviji, Novi Sad, 1987.
- Dautović, A. / Lalević, O.* 2000, Bibliografija radova dr. Veljka Paškvalina, HM, Sarajevo 2000.
- Imamović, E.* 1977, Antički kulturni i votivni spomenici, Veselin Masleša, Sarajevo 1977.
- Medini, J.* 1980, Sabazijev kult u rimskoj provinciji Dalmaciji, VAHD LXXIV, Zadar, 1980.
- Mano-Zisi, Dj.* 1969, Antička bronza u Jugoslaviji, Narodni muzej, Beograd 1969.
- Paškvalin, V.* 1961. Bronzana votivna ruka iz Sasa, GZM n.s. A. XV-XVI, Sarajevo 1961.
- Paškvalin, V.* 1963, Kultovi u antičko doba na području Bosne i Hercegovine, GZM n. s. A, XVIII, Sarajevo 1963.
- Paškvalin V.* U ALBiH, tom I, s.v. Umjetnost (doba rimskog carstva); s. v. saobraćaj, i dr.
- Paškvalin, V.* 1961, Bronzana votivna ruka iz Sasa, GZM n.s. A. XV-XVI, Sarajevo 1961, 203-209.
- Paškvalin, V.* 1963, Kultovi u antičko doba na području Bosne i Hercegovine, GZM n.s.A, XVIII, Sarajevo 1963, 127-153.
- Paškvalin V,* 1974, Interpretacija likovnih predstava na stijeni kod Dračeva (Čapljina), Starinar, n.s. XXIII, 1972 (1974), Beograd 1974., 53-61.
- Paškvalin V.* U: ALBiH, tom I, s.v. Umjetnost (doba rimskog carstva); s.v. saobraćaj, i dr.
- Sergejevski, D.* 1926, Epigrafski nalazi u Šipovu, GZM XXXVIII, Sarajevo 1926, 155-158.
- Škegro, A.* 1991, Antička ekonomika u Bosni i Hercegovini (na osnovi epigrafskih izvora), GCBI, XXIX/27, ANUBiH, Sarajevo 1991.
- Škegro, A.* 1999, Gospodarstvo rimske provincije Dalmacije, Hrvatski studiji-Studia Croatica, Zagreb 1999.
- Veličković, M.* 1969, Karakteristike rimske provincijalne bronzne i aspekti njenog razvoja u Iliriku. U: Antička bronza u Jugoslaviji (Katalog izložbe), Beograd 1969, 33-43.